

Vývoj vztahu mormonské církve a Spojených států amerických

MORMONSKÉ UMĚNÍ PŘEŽÍT

Veronika Kulová

Církev Ježíše Krista svatých posledních dnů, známější pod jednoduchým názvem mormoni, se v posledních třech dekádách těší více než trojnásobnému nárůstu nových konvertitů. V současnosti čítá církev asi 14 milionů členů a plným právem se tak pyšní titulem nejrychleji rostoucí církve na světě.

Tato úspěšná bilance by na první pohled mohla naznačit bezproblémový sled událostí od založení církve až po její současnou podobu. Avšak vztah mormonů a většinové americké společnosti prošel během 178 let od svého vzniku několika vývojovými fázemi. Přesněji od perzekuované náboženské sekty, izolované od zbytku společnosti, až k dnešní respektované denominaci, jejíž členové výrazným způsobem zasahují jak do společenského tak i politického dění. Prezidentská kampaň republikána Mitta Romneyho ilustruje tento obrat asi nejlépe.

Počáteční neshody

Založení církve spadá do období tzv. druhého velkého probuzení charakteristického vznikem nových teologických proudů a reflektujících tak duchovní vyprahlost revolučního období první poloviny 19. století. Přestože se většina nově vzniklých náboženských sekt snažila obhájit pravost svého učení, jejich nauky se ve větší či menší míře prolínaly a působily jaksi uniformně. Mormoni však vzbudili rozpaky a negativní reakce již při samotném vzniku církve, a to především učení o jedinečnosti a pravosti evangelia Ježíše Krista, zjeveného teprve čtrnáctiletému chlapci, Josephu Smithovi, kdesi uprostřed lesa v newyorské Palmyře. Zhruba o sedm let později Smith podpořil svá tvrzení Knihou Mormon, dalším údajným svědectvím o Ježíši Kristu a jeho působení na americkém kontinentu krátce po svém vzkříšení. Docent Novotný ve své publikaci *Mormoni a Děti Boží* poukazuje na fakt, že události zaznamenané v knize Mormon chytrým způsobem kompenzovaly deficit americké národní historie a dodávaly tak nedávno vzniklé demokracii na důležitosti. V neposlední řadě tak vysvětluje i úspěšnost tohoto učení.¹

Pro svá učení, vymykající se zažité tradici, se mormoni stávali stále častěji terčem posměchu i fyzickým útoků. Následkem těchto nepříjemných střetů bylo vedení církve přemístěno do Kirtlandu v Ohio. Převážná část Smithových stoupenců se pak usídlila ve státě Missouri. Dle Smithova zjevení se právě Missouri mělo stát místem ke shromáždění nového Sionu. Nicméně, ani zde mormoni neuspěli. Především zásluhou nepřekonatelných rozdílů v oblasti společenského a kulturního života, uzavřenosti náboženských obřadů a v neposlední řadě nesvobodných voleb komunity.

Pomyslným olejem do ohně se pak stalo otištění jednotlivých pasáží missourského zákona, které umožňovaly bezrestný vstup Afroameričanů do státu. Vláda otrokářského státu v obavách z nechtěného přílivu černochů vyzvala mormony k urychlenému opuštění státu. Ve snaze obhajovat svá práva svatí posledních dnů odolávali federálnímu tlaku a k ústupu je donutil teprve až nečekaný útok u Haun's Hill v roce 1838, kde bylo chladnokrevně zavražděno 17 mormonských mužů a chlapců.

Smithova touha po světské moci

Potom, co legislativa státu Missouri násilně odsunula mormony ze státu, uprchlíci našli dočasné útočiště v Commerce ve státě Illinois. Mormoni osadníci záhy získali početní převahu nad původním obyvatelstvem a město se stalo centrem hnutí, nově nesoucí název Nauvoo. Název údaj-

ně vychází z hebrejštiny a nese význam „krásné“. Během pouhých čtyř let se mormonům podařilo proměnit dříve bažinatou a neúrodnou oblast v prosperující město.

Zhoubné pro mormonskou církev se zde staly jednak Smithovy politické ambice, tak i představení jednoho z nejkontroverznějších učení církve, polygamie, které dodnes významným způsobem tvaruje všeobecné vnímání církve.

Ve snaze získat finanční odškodnění za újmy způsobené v Missouri, Smith oznámil svou kandidaturu na prezidenta Spojených států. Prorokovu prezidentskou kampaň však ukončila jeho nečekaná smrt, jejíž možnou příčinou byly obavy z aplikování teokratického způsobu ovládnání mormonské komunity na celou unii.

Větší pravděpodobnost je však stále přikládána praktikování polygamie. Jakmile tato informace pronikla na veřejnost, zvedla ihned vlnu pohoršení v tehdejší americké společnosti, hluboce zakořeněné v protestantské tradici.

Souhra obou těchto okolností zapříčinila jak Smithovu předčasnou smrt, kdy byl zlynčován rozběsněným davem ve vězení Carthage v roce 1844, tak i následné vyhnání mormonů z jejich milovaného Nauvoo o dva roky později.

Polygamie a její konsekvence

Po prorokově smrti si mormoni volí do svého čela Smithovu pravou ruku, Brigham Younga, pod jehož vedením se vydávají napříč Spojenými státy než dosáhnou dnešního Utahu. V tomto okamžiku se mormonům plní jejich touha po náboženské svobodě daleko z dosahu zbytku společnosti a vlády. Církev nadále pokračuje v praktikování polygamie, avšak již v mnohem větším měřítku. Klíčovým momentem se pak stává rok 1852, kdy se mormoni po-

Hrdinství při pochodu na západ ve 40. letech 19. století si církev ve svých výukových materiálech připomíná dodnes.

prvé veřejně přihlásili k polygamii. Tento krok odstartoval řetězec legislativních opatření zaměřených primárně na zrušení polygamie, za užití všech možných postihů a sankcí. Mezi nejvýznamnější pak patří *Edmundův zákon* (1882) a *Edmund-Tuckerův zákon* (1888), jejichž hlavním cílem bylo zbavit se tohoto barbarského zvyku a donutit mormony podříditi se morálním standardům soudobé americké společnosti.²

Neochota mormonů přizpůsobit se nakonec vedla k téměř úplnému vyvlastění církevního majetku, zbavení volebního práva a úřadů všech sympatizantů polygamie. V jakémisi posledním záchvěvu pudu sebezáchovy církev oficiálně opustila od učení polygamie zjevením daným prezidentu Wilfordu Woodrufovi. Tzv. manifestem z roku 1890 a 1904 se církev distancovala od učení polygamie. Případným narušitelům hrozila nekompromisní exkomunikace. V roce 1896 jako náznak smíru vláda poskytuje Utahu statut státu a umožňuje mu na sedmý pokus připojit se k Unii Spojených států.

Rasově diskriminující učení

Mohli bychom se domnívat, že tímto krokem církev vykročila vstříc respektovanému náboženství. Nicméně ani ve 20. století se učení církve neobešlo bez bouřlivých reakcí veřejnosti. Tentokrát se středem zájmu stala doktrína diskriminující Afroameričany.

Podle mormonské teologie jsou černoši potomci Kaina, kteří byli potrestáni tmavou barvou kůže, protože zůstali neutrální v Nebeské válce mezi Ježíšem a Satanem. Afroameričanům sice bylo umožněno připojit se k církvi, avšak až na několik málo výjimek nemohli získat kněžství, ani zastávat jiné církevní úřady. Ve svých počátcích se dokonce smíšení mormona s černochem trestalo smrtí obou. Toto učení, přestože bylo praktikováno od samého založení církve, bylo upozaděno učením polygamie a snad právě proto se dostalo do popředí teprve až v 60. letech 20. století. V tomto období Spojenými státy zmítaly masové protesty za zrovnoprávnění příslušníků černé rasy. Organizovaná hnutí, bojující za lidská práva, „vyživována“ myšlenkami Martina Luthera Kinga, tak i individuální protesty černých sportovců odmítajících účastnit se utkání proti týmu univerzity Brigham Younga, nakonec dosáhly kýženého cíle. V okamžiku, kdy tlak veřejnosti již překročil únosnou mez, přichází skrze proroka Spencera W. Kimballa

v roce 1978 zjevení, které nenávratně odvolává toto učení.

Zrušení toho učení, stejně jako mnoha dalších, bylo víceméně motivováno snahou zachovat si své těžce vybudované postavení. Mimo jiné, touto dobou také narůstá touha po expanzi církve do zemí Jižní Ameriky, především pak Brazílie. Vzhledem k faktu, že značná většina obyvatel Brazílie patří k černé rase, bylo nevyhnutelné se tohoto učení urychleně zbavit ve vlastním zájmu církve. Krátce po zrušení doktríny se církev nenadálým způsobem rozrostla právě o afroamerické členy.³

Mitt Romney: mormon nejmocnějším mužem světa?

20. století představuje zvrat na poli náboženského i společenského života mormonské církve. Oproštění se od problematického učení nejenže umožnilo církvi stát se etablovaným náboženstvím, ale také proniknout jejím členům do nejvyšší politiky. Zdeněk Vojtíšek ve svém článku *Mormon for President*⁴ poukazuje na tento fenomén a přináší ucelený obraz mormonské denominace ve Spojených státech, která umožnila tento významný posun. Mitta Romneyho a jeho prezidentskou kampaň je pak možné pokládat za ztělesnění tohoto procesu.

Je ovšem možné se ptát, zda vyrovnanost zápasu o prezidentskou funkci nebyla způsobena také nedostatečnou informovaností americké populace ohledně mormonismu. Většina Američanů považuje Romneyho za člena jedné z mnoha evangelikálních církví a neshledává tak důvod, proč mu nesvěřit vedení státu. Ani zhruba tři čtvrti vysokoškolsky vzdělaných Američanů by neváhaly volit mormonského kandidáta. Otázkou zůstává, zda by Romneymu zachovali svou přízeň, kdyby byli například obeznámeni s učením, které ještě donedávna provázelo chrámové obřady. Toto učení vyzývá mormony, aby oplatili prolitou krev svého proroka Josepha Smitha svržením vlády Spojených států a převzetím všech jejích úřadů.⁵

Závěr

Přestože většina kontroverzních učení byla odstraněna, je potřeba si uvědomit, že tyto zásadní změny mormonské věrouky nebyly iniciovány církvi samotnou, nýbrž nekompromisní americkou vládou. Mormonská cesta k denominaci tedy nepředstavuje dobrovolnou snahu uzavřít příměří se Spojenými státy, ale spíše je jakýmsi instink-

tem přežití. Definovat současný vztah církve k instituci státu je stále obtížné vzhledem k dynamickému charakteru hnutí. Na jedné straně mormonismus působí dojmem etablovaného náboženství tím, že splňuje požadavky respektované náboženské denominace, na druhou stranu však často zastírá mnohé ze svých učení, či je před veřejností prezentuje ve zkreslené formě.

Poznámky

- 1 Novotný, Tomáš, *Mormoni a Děti Boží*, Praha: Votobia, 1998, s. 9.
- 2 Tamtéž, str. 1.
- 3 Gordon, Sarah Barringer, *The Mormon Question: Polygamy and Constitutional Conflict in Nineteenth-Century America*, Chappel Hill: The University of North Carolina Press, 2002, s. 55.
- 4 Vojtíšek, Zdeněk, *Mormon for President?*, Praha: Dingir, 4/2007.
- 5 Geer, Thelma, *Mormonism, Mama & Me*, Chicago: Moody Press, 1986, s. 224.

Mgr. Veronika Kulová (*1987) vystudovala anglickou filologii na Ostravské univerzitě, v současné době studuje doktorské studium filozofie tamtéž.

DINGIR

religionistický časopis
o současné náboženské scéně

16. ročník

Číslo 1/2013 vychází 25. března 2013.

Vydává DINGIR, s. r. o.,
Černokostelecká 36, 100 00 Praha 10
dingir@dingir.cz
http://www.dingir.cz

Šéfredaktor:

Doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D.

Redakční rada:

Mgr. Pavol Bargár, M. St., Th. D.,

Mgr. Pavel Dušek,

Doc. Pavel Hošek, Th. D.,

Mgr. Andrea Hudáková, Th. D.,

Mgr. Martin Kořínek,

Mgr. Mgr. Miloš Mrázek, Th. D.,

MUDr. Mgr. Prokop Remeš,

Bc. Jan Sušer,

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach,

Ing. Mgr. Vojtěch Tutr,

Mgr. Aleš Weiss.

Grafický návrh: Richard Bobůrka

Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 49,- Kč

Objednávky a urgence:

SEND - Předplatné spol. s. r. o.
Ve Žlíbku 1800/77, 193 00 Praha 9
tel: 225 985 225
e-mail: administrace@send.cz
http://www.send.cz

Registrace:

MK ČR 7943 z 30. 3. 1998.

ISSN: 1212-1371